

Geografie Levanty

Levanta je nepřesný geograficko-historický název pro velkou oblast Blízkého východu, jižně od pohoří Taurus, na západě ohraničené středomořským pobřežím, na jihu arabskou pouští a horní Mezopotámií na východě. K Levantě již nenáleží oblasti Kavkazu ani Arabského poloostrova či Anatolie – ačkoliv v historii zahrnovala také oblasti Kilíkie. Sinajská poušť může být také vedena jako oblast Levanty, ale také může být vyřazena jako okrajová oblast tvořící hranici mezi Levantou a severním Egyptem. V širším významu může být Levanta název pro všechny středomořské oblasti na východ od Itálie, především pak pobřežní oblasti. V užším smyslu je Levanta výrazem pro oblasti dnešních států Izrael, Palestinská autonomie, Libanon, Jordánska a Sýrie. V dobách, kdy se obchod mezi západní Evropou nazýval levantský, označovala se za Levantu i pobřežní města Egypta, Řecka a Anatolie.

Fyzická mapa: Jak již bylo řečeno, pojem Levanta není přesně geograficky vymezen. Jádro osídlení v této oblasti se odpradávná nacházelo v poměrně úzkém pruhu země při pobřeží Středozemního moře. Přírodní podmínky zde ale neumožňovaly rozsáhlé zemědělské využití krajiny. Naopak velkou výhodou bylo dobré strategické umístění regionu na spojnici několika dálkových obchodních tras. Končily zde stezky obchodníků z Asie a hojně byly využívány zdejší přístavy, které byly v kontaktu s Egyptem, Anatólií, ostrovy v Egejském moři, ale i oblastmi dále na západ. Kromě zmíněného pobřežního nížinného pásu mají zdejší regiony spíše polopouštní suché klima, mnohde dosahují i poměrně vysokých nadmořských výšek. Nejvýraznější pohoří se nachází na severu v Malé Asii (Taurus) a to tvoří vlastně severní hranici tohoto regionu. Jižněji se pak nachází dvě horská pásma – Libanon a Antilibanon, táhnou se podél pobřeží – Libanon je trochu delší a vyšší (nejvyšší hora přes 3000 m n. m.), Antilibanon měří asi 150 km a jeho nejvyšší hora má přes 2800 m n. m. Co se týče řek, oblast nemá žádný veletok, jak tomu bylo např. v Egyptě či Mezopotámii, a i proto zde nevznikla žádná typická velká starověká kultura. Nejvýznamnějším tokem zde je řeka Jordán, která měří asi 250 km, pramení v pohoří Libanon. Teče směrem na jih, protéká významným sladkovodním Galilejským jezerem a nakonec se vlévá do bezodtokého Mrtvého moře. V Libanonu pramení i další významný tok této oblasti – řeka Orontes. Ta měří 570 km a teče směrem na sever, ústí pak v zálivu Antakya do Středozemního moře. Na severovýchodě se hranice Levanty dotýká horní tok řeky Eufratu.

První zemědělci: Probíraná oblast tvoří součást tzv. úrodného půlměsíce, tedy oblasti prvních zemědělců. Již kolem roku 10 000 př. n. l. zde žila etnika vedoucí polousedlý život, patřila k tzv. Natufiánské kultuře. V této době vzniklo také jedno z nejvýznamnějších známých předkeramických neolitických sídel – Jericho, které leželo, podobně jako další sídla raných

zemědělců, na toku významné řeky – řeky Jordán. Čistě neolitická sídla a tedy i první doklady zemědělství zde patří k nejstarším na světě a datují se do poloviny 9. tisíciletí. Lidé zde využívali příhodné podmínky – menší řeky s dostatkem vody, které nehrozily velkými záplavami, relativně mírné klima a hlavně volně se vyskytující divoké obiloviny. Vývoj zde, hlavně na severu, probíhal podobně jako v Mezopotámii, existovala zde kultura Chaláfská (od 6. tisíciletí) i kultura Obejská. V té době vznikala řada trvalých sídel, ale města začala vznikat později než u mezopotamských sousedů – za první skutečné město je považována Ebla, která vznikla na konci 4. tisíciletí.

První říše: V následujícím období se prostor Levanty rozdělil na jižní část, kde převažoval vliv Egypta, a severní část, která byla více napojena na dění v Mezopotámii. Za Sargona Akkadského se tato severní část stala součástí jeho rozsáhlé říše, poté se zase osamostatnila, ale vlastní říši zdejší lidé nevytvořili. Naopak se často stávali cílem expanze mezopotamských panovníků, zvláště Asýrie. I když zde v tuto dobu neexistovala nějaká jednotná říše, vznikla zde řada významných měst – jmenujme např. kromě již dříve zmíněné Ebly na severu třeba Aleppo a Ugarit, jižněji přístav Byblos, Hazor či Jeruzalém.

Mitanni: Už od 20. století BC se v oblasti dnešní Sýrie začali usazovat původně kočovní Churrité. Jejich původ není zcela jasný, přišli sem, jak se zdá, ze severovýchodu a jejich jazyk patří asi do kavkazské jazykové rodiny. Nejprve zde ovládali jen drobná území, vůdčí silou v oblasti se stali až v 15. a 14. století, kdy zde vznikla jakási federace menších států/knížectví nazývaná Mitanni. Jednotliví vládcové byli jak churritského, tak semitského původu, ale celkový ráz říše byl spíše churritský. Říše vedla expanzivní politiku do přilehlých oblastí a v době svého územního maxima kontrolovala v podstatě celou severní Mezopotámii, přilehlou část Levanty, Anatólie, atd. Soupeřila zde hlavně s Chetity a Asyřany, ale své zájmy zde hájil třeba i Egypt, který tradičně kontroloval jižní část Levanty. Na konci 14. století přišlo oslabení Mitanni, federace se rozpadla a většinu území získala pod svou moc právě Asýrie, oblasti při středomořském pobřeží se osamostatnily, ale i nadále se zde střetaly zájmy Chetitů a Egypta.

Příchod Chetitů: Chetité byli indoevropské etnikum náležející k anatólské jazykové skupině. Poslední výzkumy ukazují, že tato etnika sídlila původně v pontských stepích (tj. na dnešní Ukrajině v okolí Azovského moře). Na konci 3. tisíciletí se dala do pohybu, prošla zřejmě kolem Kaspického moře a ve 20. století BC z východu vstoupila do prostoru Malé Asie. Její tehdejší obyvatelstvo bylo neindoevropské, nazývá se Chátové či Chatiti. Příchodem Chetitů došlo k posunu tohoto původního obyvatelstva a jeho část se dokonce přeplavila na ostrovy v Egejském moři a na řeckou pevninu. Krom chatitských sídel se zde nacházely také akkadské

osady – od Akkad'anů Chetitě převzali své první písmo. Nejprve zde nevytvořili říši, ovládali jen relativně malá území v okolí větších měst. Jednotné království vzniklo až na přelomu 17. a 16. století. Jádru říše se nacházelo v centrální Anatolii, odkud pak Chetitě expandovali především na jih a východ.

Kanaán: Etnická situace v Levantě, zvláště v její jižní části zvané Kanaán, nebyla na počátku 2. tisíciletí vůbec jednoduchá. Už jsme si ukázali, že se zde křížily vlivy z několika kulturních center, což nedávalo zatím prostor pro vznik samostatné říše. Podle nálezů se jeví, že obecně zde vývoj probíhal podobně jako v Mezopotámii – vznik prvních měst, rozvoj společnosti, ale chybí nějaká jednotící kultura. Ve 20. století sem začaly přicházet z východu první semitské kmeny, mezi nimi hlavně Amorité, regionem ale prošli také Hyksósové a zasáhli sem i Churrité. V polovině 13. století sem začali přicházet semitské kmeny Hebrejců.

Abrahámovo putování: Pro rekonstrukci dění na počátku 2. tisíciletí BC můžeme využít starozákonní vyprávění z knihy Genesis. Ta v kapitolách 11-25 popisuje putování Abraháma, který je považován za praotce izraelského národa, kterému Bůh daroval zemi Kanaán. Abrahám byl synem Terecha, který pocházel z Uru, odkud však uprchl a usídlil se v severní Mezopotámii ve městě Hebron. Když zemřel, Abrahám se svým lidem se vydal na cestu na jih, putovali přes Negevskou poušť a dospěli až do Egypta, odtud ale později zase odešli a vrátili se do Kanaánu, kde se usadili na místě zvaném Mamre. Tolik ve stručnosti biblický příběh. Moderní věda se snaží tento příběh interpretovat v souvislosti s nálezů z dané oblasti. Co se týče časového zařazení Abrahámovy putování, lze na základě odkazů přímo v Bibli a také díky archeologickým nálezům (např. pozůstatky monoteistických svatyní) říci, že se odehrálo mezi lety 2000-1800 BC (dále viz seminář). Dále lze říci, že Abrahámov lid byl polokočovný a lze tedy soudit, že velké přesuny mohly být motivovány potřebou nových pastvin a dalších zdrojů obživy. Diskutovaný je také původ Abrahámovy monoteismu – jeho prameny se často hledají v Mezopotámii, kde v některých oblastech mělo jedno božstvo z pantheonu jasnou převahu nad ostatními.

Doba Jákobova: Podle biblického vyprávění historie pokračovala následovně – Abrahámov syn Izák obýval se svým lidem území obsazené otcem. Sám měl dva syny – staršího Ezaua a mladšího Jákoba. Když Jákob získal Istí otcovo požehnání a připravil tak Ezaua o právo prvorozeného, vznikl mezi nimi spor a Jákob musel uprchnout na sever do města Haran. Do Kanaánu se vrátil až o čtrnáct let později a s bratrem se udobřil. Měl pak 12 synů, kteří se stali zakladateli jednotlivých izraelských kmenů. Jeho nejmilejším byl Josef, kterého bratři prodali do otroctví do Egypta. On se tam vypracoval na vysokého dvorského úředníka, a když pak jeho hladomorem sužovaní bratři přišli do Egypta žádat o pomoc, umožnil jim usídlit se

v nilské deltě v oblasti známé v bibli jako Gošen. Ani tento příběh samozřejmě nemůžeme brát jako věrné vyličení toho, co se opravdu dělo, ale je možné z něj získat řadu zajímavých informací. Nejdříve je ale třeba jej datovat a to je dost problematické – názory odborníků oscilují mezi 19. a 17. stoletím BC. Zajímavé na příběhu je, kolik měst je v něm zmiňováno – to je jasný doklad toho, že obyvatelé země Kanaán přešli v této době již ke zcela usedlému způsobu života. Jakkoliv však mezi nimi městský způsob života dominoval, stále zde chyběla svrchovaná moc, region byl velmi rozdrobený. Josefův příběh je pak zřejmě odkazem na přítomnost semitských kmenů na severu Egypta, často se klade do spojitosti s Hyksósy, kteří nepochybně přišli právě z oblasti Kanaánu.

Egypt a Levanta: Vztahy mezi Egyptem a Levantou byly od počátku hlavně obchodního charakteru. Celá oblast je velmi dobře přístupná z moře a navíc zde končila řada obchodních pevninských tras z východu. Nespornou výhodou regionu byl také dostatek kvalitního dřeva, které bylo žádaným zbožím jak v Egyptě, tak v Mezopotámii. Ze vzdálenějších oblastí se sem vozil třeba lapis lazuli nebo cín, potřebný pro výrobu bronzů. Oblíbeným artiklem bylo purpurové barvivo – na to měli zdejší obchodníci, dalo by se říci, patent. Vyrábělo se z hlenu vzácného mořského plže zvaného *murex* a bylo velmi drahé. Z Egypta se sem dováželo např. zlato a jiné drahé předměty. V době egyptské Střední říše se Egypt začal v Levantě prosazovat i mocensky, zatím jen ale nepřímě. K přímému začlenění prostoru do egyptské říše došlo v období Nové říše, a ačkoliv zde Egyptané byli přítomni dost dlouhou dobu, jejich jazyk ani kultura se zde neprosadila. Levantu označovali slovem Retenu a dělili ji na tři části – na severu Amurru, ve středu Upi a na jihu Kanaán.

Chetitská říše: V 15. století procházela chetitská říše obdobím jistého ústupu z mocenských pozic, je to doba, pro kterou nemáme mnoho písemných zpráv, a označuje se jako Střední říše. Tohoto mocenského vakuu využil právě Egypt, který v této době rozšířil svou kontrolu nad Levantou. S vládou chetitského panovníka Tudhaliyi přišel zvrát a země vstoupila do období Nového království, panovnická moc se posílila, koruna se stala dědičnou a králové byli považováni za polobohy. Rozšiřovala se také oblast chetitského osídlení, obsadili téměř celou Malou Asii (vyjma úzký pruh západního pobřeží), bojovali s Mitanni a dalšími útvary při své jižní a východní hranici. Největšími konkurenty v oblasti Levanty jim však byli egyptští faraoni Nové říše, jejich konflikt zde vyvrcholil bitvou u Kadeše roku 1274.

Exodus: Podle Bible byli Josefovi potomci – Izraelité – v Egyptě postupně zotročeni a nakonec se rozhodli pod vedením Mojžíše uprchnout zpět do Kanaánu. Jejich putování trvalo 40 let a odehrálo se během něj několik zásadních věcí – Mojžíš například obdržel na hoře Sinaj desatero přikázání. Tento starozákonní příběh byl proto vždy v centru zájmu badatelů a

spory se v něm vedou snad úplně o všechno. Dvě nejdiskutovanější témata jsou datace a trasa exodu. U datace se berou v potaz hlavně dvě teorie – o časném a pozdním exodu. Ta časná pracuje hlavně s daty z Bible, kde se na jednom místě říká, že k exodu došlo 480 let před vystavěním Šalamounova chrámu, který je datován k roku 958. To by tedy znamenalo asi polovinu 15. století. Neexistují však žádné jiné doklady pro toto datum. Pozdní teorie pracuje více s archeologickým materiálem z dané oblasti – ty dokládají, že zde kolem roku 1200 došlo k výrazným společenským změnám a ty mohly být zapříčiněny příchodem nových obyvatel. Přibližně z téže doby pochází také tzv. Merenptahova stéla, které mimo jiné popisuje válečné tažení tohoto faraona do Kanaánu, kde mimo jinými porazil i Izraelce – a je to vůbec první historická zmínka tohoto jména. Dalším problémem je pak trasa, po které se Mojžíš se svým lidem vydal. Byli na útěku, a tak se zřejmě vyhýbali hlavním cestám. Bible sice zachycuje celkem asi 40 míst, kterými prošel, ale vztahují se spíše až k druhé části putování, kdy už se pohyboval v oblasti Levanty a o trase na počátku se toho moc neví.

Dobytí Kanaánu: Na exodus podle Bible navázalo dobytí Kanaánu Izraelity (hebrejskými kmeny). Hlavním pramenem je zde kniha Jozue – ta je sice také součástí Starého Zákona, ale vznikla později, než třeba Exodus a Genesis – až v době babylonského zajetí v polovině 6. století. Možná i z toho důvodu jsou zde popisy vojenské moci a slávy Hebrejců poněkud přehnané. V knize jsou popisovány válečné kampaně, během kterých Mojžíšův následovník Jozue dobýval na původních obyvatelích zemi Kanaán a usídloval zde jednotlivé izraelské kmeny. Vše začalo překročením řeky Jordánu a prvním velkým ziskem mělo být Jericho. Pak se soustředil na jihu na državy Amoritů – porazil je v bitvě u města Gideónu a následně získal řadu jejich opevněných sídel. Poté se obrátil na sever a i tam slavil úspěchy v bitvě u Moromu a při dobývání Hazoru. Většina ze zmíněných míst byla současnými badateli identifikována a leckterá i archeologicky prozkoumána, ale výsledky těchto bádání nenaznačují žádné velké válečné tažení. Hebrejské ovládnutí daného regionu se odehrálo – soudě dle archeologických nálezů – spíše pozvolnou mírovou cestou, a to během 12.-11. století.

Mořské národy: Přibližně ve stejné době, tj. v první polovině 12. století, došlo v oblasti východního Středomoří k dalším významným etnickým posunům. Hovoříme o příchodu tzv. mořských národů. Byla to jednotlivá etnika, která sice nevytvořila jednotnou říši a asi ani nepostupovala ve vzájemném souladu, ale vžilo se pro ně toto označení. Předpokládá se, že to byly skupiny pocházející ze střední Evropy a Balkánu, kde v té době přišla vlna neúrody a hladomoru (zapříčiněná vysycháním půdy), což uvedlo v pohyb část místní populace, která se stěhovala na jih a východ. Nejprve jejich vlna dorazila na ostrovy v Egejském moři, poté i do Malé Asie a oblasti Levanty. Tyto národy byly velmi bojovné, zničily mnohé přístavy a

významná města v daném regionu, mnohdy spolu s nimi padla i centrální moc – to byl případ Chetitské říše, která utrpěla několik porážek a poté se rozpadla. Mořské národy chtěly zřejmě napadnout i Egypt, Ramesse III. jejich útok ale odrazil. Na dobytých územích však nezakládali vlastní říše a u mnohých z nich ani neznáme jejich jména. Nejvýrazněji se do dějin Levanty zapsali Pélištejci, kteří obsadili úzký pobřežní pás v těsném sousedství Kanaánu, kde vzniklo cosi jako království tvořené pěti velkými autonomními městskými státy. Ve stejné době do Kanaánu z východu přicházeli Hebrejci a konflikty mezi těmito dvěma nově přichozími etniky na sebe nenechaly dlouho čekat.

Rozpad chetitské říše: Chetitské panství v Malé Asii se dostalo do problémů již ve 13. století. Souviselo to jednak se změnami v trasách dálkového obchodu, které měly špatný vliv na hospodářskou situaci v říši, ale svou roli sehrály i vnější faktory, hlavně etnické přesuny. Na Balkáně v té době totiž docházelo ke stěhování Dóřů, kteří vytlačovali ze sídel v Thrákii různé kmeny, které se přesouvaly do Malé Asie – byli to hlavně Frýgové a Mýsové. Frýgové se usídlili ve střední Anatolii, Mýsové na severozápadě. Krom toho sem také v několika vlnách vpadli kočovní Čaškové ze stepí při Černém moři. Na jihu měli chetitští vládci silného soupeře v Asyrské říši. Do toho pak ještě přišly útoky tzv. mořských národů a během 12. století se jednotná chetitská říše rozpadla. Obyvatelstvo zde ale zůstalo, jen žilo v područí jiných vládců. Hlavní slovo měli v Malé Asii Frýgové, ale na jihovýchodě se udržela řada tzv. neochetitských států – byla to malá království, která navazovala na chetitské panství a někde se i podařilo doložit kontinuitu vládnoucí vrstvy. Tato království je možno rozdělit podle převládajícího kulturního podloží na chetitská a aramejská.

Doba soudců: 12. a 11. století bylo v oblasti Kanaánu dobou bojů Izraelitů o obsazení celé „země zaslíbené“. Tato dějinná epocha je popisována ve starozákonní Knize soudců – v čele jednotlivých izraelských kmenů v té době totiž stáli soudcové, kteří měli pečovat o blaho svého lidu a také o dodržování náboženských tradic. Izraelci se totiž mnohde asimilovali s původní kanaánskou kulturou a náboženstvím. Situace ale nebyla jednoduchá – již jsme zmínili, že v polovině 12. století sem dospěli Pélištejci a obsadili území u pobřeží. Snažili se ale expandovat i do vnitrozemí, kde se střetávali s Izraelci. Ty z druhé strany ohrožovaly knížectví jiných semitských kmenů, jako byl Moab, Edom a další. Byla to doba neustálých bojů, ne vždy pro Izraelce úspěšných – v polovině 11. století ztratili v bitvě u Ebenezeru Archu úmluvy. Ta jim sice byla navrácena (poté, co Pélištejci přinesla samé katastrofy), ale její, byť jen dočasná ztráta byla pro Izraelce podnětem k tomu, aby začali hledat sjednocení. Soudci na naléhání lidu vybrali za krále Saula.

Saulovo království: Saul pocházel z kmene Benjamín, jeho sídelním městem byl Gibeat nacházející se kousek severně od Jeruzaléma. Králem jej prohlásil tehdejší vrchní soudce prorok Samuel. Saulovo království zahrnovalo území oněch dvanácti izraelských kmenů, chyběl mu ale přístup k moři – ten byl na jihu blokován Pélištejci, na severu Feničany a ve středu se nacházely enklávy ovládané stále Kanaánejci. V Bibli je líčen jako spravedlivý král a výborný vojevůdce. Další významnou osobností té doby byl David, který nejprve bojoval v Saulově vojsku a získal skvělá vítězství, později se stal jeho mocenským konkurentem. Saul panoval asi 40 let a zahynul i se svým synem na samotném konci 11. století v bitvě u Jerzeelu, kde bránil důležitou obchodní trasu ohrožovanou Pélištejci. Archeologické výzkumy dokládají v této době vzrůstající počet předmětů a nalezišť izraelského původu, což svědčí o jejich rostoucí moci v daném regionu, nemuseli jí ale dosahovat pouze válečnými výpravami, více dokladů hovoří o pozvolné asimilaci. Je však doloženo, že na konci 11. století bylo Saulovo sídelní město Gibeat rozšířeno a opevněno, poté zničeno (po smrti Saula bylo dobyt Pélištejci), a pak zase obnoveno. Takže k ozbrojeným konfliktům v oblasti určitě docházelo.

Davidovo království: Saulovým nástupcem byl už dlouho před jeho smrtí prorokem Samuelem prohlášen David. To zapříčinilo samozřejmě rozepře mezi oběma muži a David se musel Saulovi vyhýbat a ukrývat se před ním. Po jeho smrti však převzetí moci proběhlo klidně – nejprve byl prohlášen za krále kmene Juda, zanedlouho jej přijali všichni Izraelité. Sídlil zpočátku v Hebronu, odkud pocházel, ale záhy se mu podařilo dobýt Jeruzalém a své sídlo přenesl tam. Přesunul tam i Archu úmluvy a místo se stalo nejen mocenským, ale i kultovním centrem království. Byl prototypem ideálního krále – byl spravedlivý a velmi úspěšný v bojích – konečně se mu podařilo získat přístup k moři, zabral také část pélištejského území a zbytek mu byl poplatný. Ke svému království připojil řadu dříve samostatných oblastí na východ od řeky Jordán. Stal se zakladatel izraelské královské dynastie, a když v roce 962 zemřel, králem se po něm stal jeho syn Šalamoun. Je trochu paradoxem, že ačkoliv je jeho vláda v Bibli popsána velmi podrobně – po Ježíši je druhou nejčastěji zmiňovanou postavou – faktických (archeologických) dokladů o jeho vládě je kritický nedostatek. Jedním artefaktem, který se s ním spojuje, je tzv. stéla z Tell Danu. Vztyčit ji dal v 9. století damašský vládce jako upomínku na své vítězství nad Izraelci a zmiňuje na ní Davidovu dynastii. Text se ale nedochoval v úplnosti, takže není možné z něj vyvozovat přesné závěry.

Šalamounovo království: Poslední roky Davidovy vlády byly plné dvorských rozepří o to, kdo bude jeho nástupcem. Tím se nakonec stal jeho syn Šalomoun, údajně nejmoudřejší a

nejschopnější z izraelských králů. Jak se v Bibli praví, dokázal nejen uklidňovat domácí rozepře, ale udržel si i kontrolu nad územními zisky svého otce a pro jistotu vydržoval stálou a silnou armádu. Za jeho vlády země prosperovala i hospodářsky, využíval jejího strategického položení na křižovatce obchodních cest. Snažil se také své království vnitřně sjednotit, takže provedl reformu administrativního rozdělení izraelského království, které nyní již nerespektovalo kmenové dělení, ale jednotky byly organizovány podle hospodářských hledisek – celkem jich bylo dvanáct a každá z nich svými daněmi podporovala jeho vládu po jeden měsíc v roce. Šalamoun je známý také svou stavitelskou činností – na Chrámové hoře v Jeruzalémě dal vystavět tzv. První chrám, který tam vydržel až do Nebukadnezarova dobytí města v roce 586. Je ovšem trochu zarážející, že archeologických dokladů této biblické doby prosperity bylo zatím objeveno jen málo – jde hlavně o pozůstatky staveb a u nich je přesné datování obtížné kvůli častým přestavbám.

Rozdělení království: Po smrti Šalamouna (snad roku 931) se jeho nástupcem stal jeho syn Rechabeám. V té době ale propukly sociální nepokoje způsobené vysokými daněmi a vůbec zatížením obyvatelstva velkými projekty krále Šalamouna. Došlo k rozdělení království na dvě části: na jihu se vytvořilo Judské království, kde se prvním králem stal Rechabeám a po něm další příslušníci Davidovy dynastie; na severu se vytvořilo Izraelské království a jeho prvním panovníkem se stal Jarobeám z kmene Efraim. Panovníci a dynastie se zde ale často střídali a země o samostatnost přišla už roku 722, kdy byla dobyta Asýrií, kdežto Judské království se udrželo až do roku 586. Co se území týče, ztratily tyto nástupnické státy sice kontrolu nad vazalskými územími, ale vlastní hranice původního Šalamounova království se nezměnily. Obě království musela ale čelit útokům ze sousedních území – zpočátku to byli hlavně egyptští faraoni, později ze severu Asyřané. V Judsku v této době vzniklo hodně opevněných měst, což je dobře patrné v archeologických nálezech. Tato doba je celkově bohatá nejen na archeologické prameny, ale i na zmínky literární v egyptských či mezopotámských textech.

Foiníkie: Dalším významným útvarem v Levantě byla Foiníkie. Ležela v úzkém pobřežním pásu na severu vymezeným řekou Orontem a na jihu horou Karmel. Název Foiníkie je až řeckého původu (znamená purpurový, tmavě červený – podle barviva), sami obyvatelé se nazývali Kanaánité. Oblast byla kontinuálně osídlena až od 3. tisíciletí, ale některá velká centra zde byla mnohem starší. Hlavní obživou byl obchod, typické byly luxusní předměty, purpurové barvivo, sklo, atd. Existovala zde velká města – přístavy, která měla vlastní správce a panovníky, a i když tu byla udržována jakási etnická a kulturní jednota, organizované království zde nikdy nevzniklo. Mezi nejvýznamnější foinické přístavy patřily Tyros, Sidón,

Bérytos a Byblos. V první polovině 2. tisíciletí byla oblast pod kontrolou Egypta, ale města si zachovávala jistou míru samosprávy, později se odtud Egypt stáhl, ale na dění to moc nezměnilo. Pak tu vládli Asyřané, Peršané, Řekové... K velkému rozkvětu foinické mořeplavby došlo v první polovině 1. tisíciletí, kdy se trasy nejen protáhly až do západního Středomoří, ale obchodníci ve vytipovaných oblastech začali zakládat kolonie, z nichž některé vyrostly do velkých a mocných měst. Vnitrozemí však Féničané většinou nekolonizovali.

Novoasyrská říše: V desátém století se hegemonek v oblasti stala Novoasyrská říše s centrem v severní Mezopotámii. Oblast Levanty patřila k tradičním cílům její expanze. Foinikii ovládla již na počátku 9. století, v polovině téhož století pak učinila z vnitřně nestabilního a rozdrobeného Izraelského království svého vazala. Do jejího područí se postupně dostalo také Judsko a další území v Levantě a nakonec ovládla Asýrie i Egypt (671). Za Tiglatpilešara III. a jeho syna Salmanasara V. (2. polovina 8. století) bylo Izraelské království zbaveno autonomie, začleněno přímo do asyrské říše, část obyvatelstva byla deportována a nahrazena asyrskými osadníky. Na konci 7. století dospěla novoasyrská říše ke svému zenitu a po vpádech Chaldejců a Médů se rozpadla.

Novobabylonská říše: Na asyrské panství v Mezopotámie v podstatě bezprostředně navázala Novobabylonská říše. Její vládnoucí dynastie byla chaldejského původu a nejvýznamnějším panovníkem byl Nebukadnezar II., který vládl v letech 605-564. Pro svou říši získal mnoho významných území. Nás dnes zajímají hlavně jeho operace v Levantě. Zde mu jako základna sloužilo aramejské město Damašek. Největší odpor mu kladlo Judské království. Jen město Jeruzalém obléhal více než deset let, dobyl jej až roku 587. Poté dal královskou rodinu deportovat do Babylonu a následně i další obyvatele Judska. Vedou se spory o celkový počet deportovaných, stejně jako o to, kolika z nich se podařilo přehodit do Egypta. Toto období se v biblických dějinách označuje jako Babylonské zajetí a trvalo až do roku 538, kdy Novobabylonská říše podlehla tlaku Peršanů. Jakkoliv Izraelité v této době ztratily politickou samostatnost, jejich náboženství a kultura nadále prosperovaly a v této době vzniklo několik významných biblických knih.

Perská říše: V polovině 6. století došlo v médské říši k převratu a k moci se tam dostali panovníci jednoho z dosud podmaněných území – Persie. Prvním panovníkem této nové perské říše se stal Kýros Veliký a podařilo se mu vytvořit do té doby největší známou říši. V letech 539-538 získal kontrolu nad Mezopotámií a mimo jiné dobyl Babylon. Izraelitům umožnil návrat do jejich země a je za to v Bibli opatřován velmi laskavými epitety. Není jisté, zda to učinil z pouhé dobroty svého srdce – jako reálnější se jeví varianta, že tak učinil, protože v dané oblasti potřeboval vytvořit jakési nárazníkové pásmo mezi svou říší a Egyptem

a Izraelci mu byli velmi zavázáni, tudíž se na ně mohl spoléhat při obraně hranic. Je ale také obecně známo, že jakkoliv byl jako vojevůdce velmi důrazný, jako panovník byl tolerantní ke kultuře a zvykům podmaněných národů, které pod jeho vládou netrpěly velkým útlakem.